

Preposisjoner som ^{søsterpøst} erstattet genitiv

1. Når det gjelder tilknytning til personer, bruker vi vanligvis 'til':

Annes bok boken til Anne
prestens datter dattera til presten

Når det gjelder ^{en, souvislost} tilknytning til abstrakter eller ting er det mer komplisert. Ser de neste reglene:

2. **'På'** bruker vi mye ved egenskaper/karakteristika som er knyttet til ting:

fargen på bilen, kvaliteten på stolen, prisen på radioen, fasongen på treet

3. **'På'** brukes også når noe hører til utenpå noe annet/på overflaten/på utsiden:

taket på bilen, setet på stolen, knappene på skjorten, grenene på treet

4. **'I'** bruker vi når noe hører til innvendig, inne i noe:

setene i bilen, fjærene i stolen, batteriene i radioen, årringene i treet

5. **'Av'** brukes når noe er en del av en helhet

undersiden av bilen, enden av bordet, begynnelsen av historien, toppen av treet

Ganske ofte kan 'på' og 'av' brukes om hverandre fordi man kan anse noe både som en del av helheten og samtidig som noe utvendig:

toppen av/på lykke, slutten av/på skuespillet

6. **'Av'** brukes også ved noen substantiv som er laget av verb. Substantivet beskriver en person.

Oppfinneren av motoren, føreren av bilen
(oppfinneren = den som har funnet opp motoren, føreren = den som fører bilen)

7. **'Til'** kan brukes om noe som hører sammen med/passet til en ting:

Nøklene til bilen, trekket til stolen

8. Særlig i forbindelse med påpekende pronomen og adjektivets bestemte artikkel kan vi få uttrykk uten preposisjon. Dette gjelder i hovedsak tidsuttrykk:

nyhetene denne tirsdagen, kampene denne uka, filmene dette året, nyhetene de siste dagene, studieprogresjonen det første året

↑ ned i) mer
grenene på treet
a toppen av treet
(nå) på alle ting
(nå) på alle ting

Oppgaver: erstatt genitivuttrykkene med preposisjonsuttrykk. Skriv hvilken regel du har brukt.

- Husets skorstein skorsteinen på huset (3)
- Stolens form formen på stolen (2)
- Rommets gardiner gardinene i rommet (4)
- Appelsinens smak smaken på appelsinen (2)
- Lærerens mål målet til læreren (1)
- ^{reproduktor}
Høytalerens lyd lyden på høytaleren (2)
- Musikkens rytme rytmen på musikken (2)
- Århundrets slutt slutten av århundret (5)
- Novellens høydepunkt høydepunktet av novellen (5)
- Brevets avsender avsenderen av brevet (6)
- Brevets mottaker mottakeren av brevet (6)
- Fjellets høyde høyden på fjellet (2)
- Vannets temperatur temperaturen på vannet (2)
- Spanias konge ~~spanier~~ spanier (2)
- Landets størrelse størrelsen på landet (2)
- Landets sørlige del sørlige delen av landet (5)
- Fjellets fot foten av fjellet (5)
- Sofaens puter putene på sofaen (3)
- Pc-ens skriver skriveren på PC-en (6)
- Husets inngangsdør inngangsdøren på huset (3)
- Botens betaler betaleren av boten (6)
- Sjekkens hever heveren av sjekken (6)
- Farens sinne sinnet til faren (1)

Oppgave 61 Preposisjonsuttrykk

Se sidene 56–58 i *Håndbok i grammatikk og språkbruk*. Det fins svært mange preposisjonsuttrykk – sidene i boka viser bare en del av dem. Dette er derfor et tema du trenger å bruke mye tid på. De fleste preposisjoner/partikler som du trenger i denne oppgaven, hører til forskjellige uttrykk fra disse sidene, men det er tatt med noen få andre i tillegg.

- A Jeg gleder meg veldig til sommerferien. Jeg er glad i sol og varme.
- B Hva tenker du på? Lengter du etter å treffe kjæresten din igjen?
- C Har du lyst på en kopp kaffe? Bli med meg til kafeen på hjørnet!
- D I går var jeg på fotballkamp. Det var Viking som spilte mot Start.
- E Mange utlendinger synes det er vanskelig å venne seg til klimaet i Norge.
- F Jeg synes så synd i/på Petter. Han har fryktelig vondt i ryggen og kan nesten ikke stå på beina!
- G Har du svart på spørsmålet Ola stilte deg? Han spurte om du var interessert i å være med på bjørnejakt i Alaska!

Del 1 - Grammatikk

61 H Jeg har lyst til å flytte til et varmere land! Det er så kaldt her om vinteren.

I Jeg skulle hilse deg fra Liv og Per. Nå holder de på med å pakke. Om en uke er de på vei til Bergen! Jeg kommer til å savne dem forferdelig.

J Nå er jeg lei av å vente på bussen hver dag! I morgen ringer jeg etter en taxi! Jeg vil ikke utsette meg selv for mer stress nå.

K Er du klar over at Petter har fødselsdag i morgen? Jeg har bestemt meg for å kjøpe ei kokebok til ham. Han elsker jo å lage mat, så ei kokebok med eksotiske retter må vel være midt i blinken for ham.

L Hvorfor er du i så dårlig humør? Er du skuffet over resultatet på den siste prøven? Eller har du dårlig samvittighet for noe?

M Jeg lurer på om jeg skal melde meg inn i en eller annen idrettsklubb. Jeg har alltid hatt interesse for sport, men jeg har ikke hatt anledning til å være aktiv sportsutøver.

N Mette og Kristian er svært forelsket i hverandre. Nå er de full gang med å pusse opp et gammelt hus. Men de har problemer med å bli enige om hvilke farger de skal ha på de forskjellige rommene.

O Mette vil male stua rød, men det er Kristian ikke enig i. Og Mette er frustrert over at alle som de har snakket med, er enige med Kristian! Det er hun virkelig ikke glad for!

P I går var sønnen til Mona utsatt for en ulykke og ble lagt inn på sykehuset. Legene mener det vil gå bra med ham, men Mona legger ikke skjul på at det er vanskelig for henne å konsentrere seg om jobben i dag.

- Q I kveld kommer siste episode av en spennende krimserie. Den vil jeg ikke gå glipp av!
umout se, velt si na starost
 R Kan du ta deg av disse papirene? Du er så flink til å få ting i orden. Jeg vet ikke hva jeg skulle ha gjort uten deg!
 S Jeg har alltid vært vant til å ha blomster rundt meg. I flere uker har jeg prøvd å få tak i en spesiell blomst. I går hadde jeg hellet med meg og fikk øye på den i en liten blomsterbutikk i ei sidegate. Denne blomsten er ganske forskjellig fra de andre blomstene mine. Nå gleder jeg meg virkelig over at jeg har fått den. Jeg er sikker på at du også vil synes den er nydelig.
 T Jon har stor respekt for sjefen sin og er imponert over kunnskapene hans. Sjefen legger vekt på å skape et godt arbeidsmiljø, og han er alltid svært hyggelig mot alle. Jon er på sin side svært opptatt av å gjøre et godt inntrykk på sjefen.

Preposisjoner

Preposisjoner er ord som *i, på, til, fra, om, ved, med, mot* og ganske mange flere enkeltord. Men også hele ordgrupper kan brukes som preposisjoner:

i nærheten av, med hensyn til, til tross for, ved hjelp av

En preposisjon bruker vi vanligvis foran et substantiv, og sammen med dette substantivet forteller den ofte noe om **sted** (posisjon) eller **tid**.

Men svært ofte bruker vi preposisjoner for å uttrykke mer abstrakte forhold. Preposisjoner bøyes ikke.

Konkret stedsbetydning

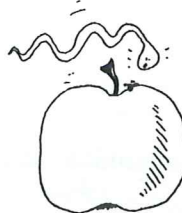
Mange preposisjoner har i utgangspunktet en konkret stedsbetydning som illustrert nedenfor:

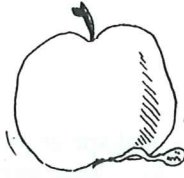
på

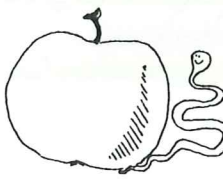
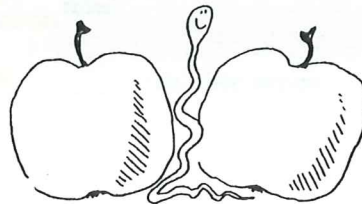
i

over

under

til venstre for
ved (siden av)til høyre for
ved (siden av)

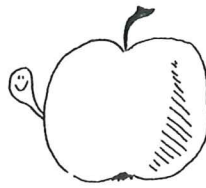
mellom

gjennom

foran

bak

Litt mer om *i* og *på*

Se illustrasjon av konkret betydning ^{vise} ovenfor.

Foran en del substantiver er det vanlig å bruke *i*, foran andre *på*. Av og til kan vi velge mellom dem. Det er vanskelig å gi gode regler for bruken. Derfor er det viktig å lære preposisjonen **sammen med** substantivet det hører til. Dette kan kanskje hjelpe litt:

I bruker vi ofte for å fortelle at noe befinner seg

- **inne i noe**: i skapet, i skuffen, ^{alene i skapet, i veska}
- **oppe/nede i noe**: i glasset, i koppen, i veska, i kofferten
- **innenfor en «grense»** (også om tid): i Norge, i byen, i gata vår, i juli, i ferien

- På** bruker vi for å fortelle at noe befinner seg
- på en (vannrett) flate: på golvet, på sjøen, på bunnen av noe
 - på (toppen av) noe: på skapet, på taket, på fjellet
 - på noe loddrett: på veggen, på tavla

Stedsuttrykk med preposisjonene *i, på, hos* og *til* kan du lese om på sidene 83–84.
Tidsuttrykk med preposisjoner: se sidene 77–78, *Frekvens* på side 82 og *Perioder* på side 81. Se også *Eieforhold* på side 74.

Preposisjonsuttrykk

- se også *Partikkelverb* på side 63

På norsk finnes det en mengde uttrykk der preposisjoner blir brukt på forskjellige måter - det er skrevet hele bøker om temaet. Det er viktig å legge merke til hvilke preposisjoner (partikler) som vanligst følger med et verb (eller andre ord). Når vi skifter partikkel etter verbet, kan uttrykk få svært forskjellig innhold:

- Per snakker *med* Siv.
- Per snakker *til* Siv.
- Per snakker *om* Siv.

En del vanlige uttrykk

Merk: Ord som står sammen mellom verb og partikkel, kan ha svært forskjellig betydning.

- av** Materiale: være (*laget*) av (tre/ull/metall ...)
 I passiv: være *laget/malt/skrevet/tegnet* av
 ha *glad/inntrykk/nytte* av
 gi en *oppsummering* av
 gå *glipp* av
 melde *seg ut* av
 ta av *seg* (briller/klær/sko)
 ta *lærdom* av
 ta *seg* av
 være *avhengig/full/lei/opptatt/trøtt* av
- etter** *høre/lengte/lete/ringels/skrive/ta* etter
 rette *seg* etter
- for** *bestemme seg* for
 føle *behov* for
 gi *grunnlag* for
 ha *ansvar/behov/betydning/bruk/forståelse/interesse/respekt* for
 ha *god/dårlig samvittighet* for
 sørge for
 utsette *seg/noen* for
 være *bekymret/glad/lei (seg)/nervøs/redd/sint/takknemlig/utsatt* for
 være *farlig/interessant/lett/morsomt/skadelig/vanskelig* for
 være *midt i blinken* for

- fra** hilse fra
ta avstand fra
være forskjellig/unntak fra
- i** blande seg inn i
ha vondt i (en kroppsdel)
ha/ta eksamen i (et fag)
få tak i
ha erfaring i
melde seg inn i / sette seg inn i
undervise i (et fag)
være i godt/dårlig humør
være enig/forelsket/glad/innblandet/interessert i
- med** Middel, redskap: skrive med (blyant/penn)/reise med (toget/buss/fly)
drivel holde på lekeregnesløse med
ha erfaring/kontakt/problemer med → av egen erfaring
halta med (seg)
komme i snakk med
lekesnakke med
bli/være med (til et sted)
være enig/ferdig/fornøyd/kjent/sammen med
være i (full) gang med
- mot** Retning: arbeide/gå/kjøre/reise mot (et mål)
beskytte noe(n) mot
forbryte seg mot → forbrot, forfrutt
gjøre motstand mot
kjempespille mot → kjemp, seg, neppolering
være hyggelig/slem/snill mot
- om** fortelle/si fra / skrivelsnakke / spørre om
ha mistanke om
konsentrere seg om
være enige om
- over** bestemme over
glede seg over (k glede seg til)
stemme over (et forslag)
bli/være forskrekket/forundret/frustrert/imponert/klar/overrasket/ skuffet over
- på** det kommer an på
finne på / få øye på / gjøre inntrykk på
ha lyst på (+ substantiv)
hilsel/høre/lure/passe/ropel/tenkel/tvile/vente på
holde styr på / legge skjul på
svare på (en annonse / et brev / en henvendelse / et spørsmål)
legge vekt på / sette pris på / snu opp ned på / synes synd på / ta vare på
være beregnet / forberedt / oppmerksom / sikker / spent / trygg på

til glede seg / grue seg / venne seg til ^{svachovet se svuknagt si'}
gjøre noe til en vane
ha adgang/ledning/evne/grunn/lov/mulighet/plass/plikt/råd til ^{stjopnost}
ha sjanse/tid/tillatelse/tillit til ^{du bida}
ha lyst til (å gjøre noe) – ha (en) tendens til
legge merke til – overtale noen til ^{vsunnout si' femlurit}
ta hensyn/initiativ/stilling til
ta seg tid til – tvinge noen til ^{nufet}
være dårlig/flink/nødt/opplagt/vant til ^{hujen k' vsunier' eimv}
være på vei til

uten Ikke ha: være uten jobb/kler/mat/venner ...

Vær oppmerksom på at

- uttrykk med *være* ofte kan brukes med *bli**
- uttrykk med *ha* ofte kan brukes med *få**
- adjektiv i slike uttrykk av og til bøyes på vanlig måte, **av og til ikke bøyes**
- etter mange uttrykk kan du også bruke **infinitivuttrykk** eller **at-setning**.

*Men betydningen skifter når en skifter verb. *Bli* og *få* uttrykker som regel en **overgang**, mens *være* og *ha* uttrykker en **tilstand**, se side 48.

SETT INN RIKTIG PREPOSIJON

Jeg har ikke anledning ^{til} å snakke ^{med} deg nå.

De må kjempe hardt ^{for} å få den.

Jeg er ikke vant ^{til} å gjøre det.

Jeg har bodd her mange år.

Han skulle presentere dem ^{til} ^{for} hverandre.

Jeg har snakket norsk to år.

Jeg har ikke snakket engelsk ^{på} lenge.

Det er ikke noen ^{reisen} **løsning** ^{av} ^{på} det problemet.

De er uavhengig ^{av} hverandre.

Han tok alt ^{med} en gang.

Kan du komme ^{med} en gang?

De hadde mye å velge ^{fra} ^{mellem}

Det er mange måter å ^{best se} **more** ^{på} **seg**

Kan dere komme ^{til} oss ^{til} middag?

Jeg skal ha noen gjester ^{til} lunsj.

Det der var noe som jeg ikke var kjent ^{med}

De foretok en undersøkelse ^{for} å finne ut

Han var veldig hyggelig ^{mot} meg.

Det fins ingen definisjon ^{av} ^{på} ^{det}

Hvilken ^{en, viktigst} **størrelse** er det ^{av} ^{på} den skjorta?

Jeg bor ^{på} ⁱ femte etasje en blokkleilighet.

Etter to timer gikk vi ^{fra} land ^(på) ^{etter} en deilig tur på sjøen. ^{→ å gå i land}

De bor ikke byen, men ^{på} landet.

Under ^(løpet av) hele reisen satt jeg rett ^{ved} en mann.

^{Til} torsdagen kjøpte jeg blomster ^{til} moren min.

Midt ^{på} dagen skinte sola.

Midt ^{på} ⁱ sofaen lå det en katt.

Jeg kan ikke ^{brødt preket} **hindre** ham ^{fra} å gjøre det.

Enhver ^{starat se} **sørger** ^{for} seg selv.

En venn ^{til av} meg fortalte ^{om} ^{ndalost} hendelsen.

Nå føler jeg behov ^{for} en kortere ferie ^{på} landet.

Han måtte alltid ^{bratt onkda til} ta hensyn henne.

De tok avstand ^{fra} hans handlinger.

Veien blir kortere ^{for} hver gang.

Jeg lurte ^{på} om du kunne hjelpe meg litt.

Hvorfor ikke kalle ting ^{med} sitt rette navn?

Jeg blir tvunget ^{nuceny til} å gjøre det.

^{På / en nedstakkvada av} **mangel** ammunisjon måtte de trekke seg tilbake.

Han drømte ^{om} henne dag og natt.

De strever ^{for} gods og ^{eilen, cest} ære.

Hun trodde ikke lenger ^{på} lykken.

Nå var han kommet ^{til} en bestemt alder.

Han var ⁱ tvil ^{om} det kunne gjøres slik.

Han tvilte ^{på} om det kunne gjøres slik.

..... ^{til} slutt bestemte han seg ^{for} filologistudiet.

..... ^{på} nittenhundretallet vokste arbeiderbevegelsen fram.

Det er et symbol ^{av på} velstand.

Hvilken farge er det ^{på} det huset?

Jeg forstår ikke meningen ^{ik med} livet. !

Hun følte seg forpliktet ^{zavdsang til} å svare.

Det kom ^{fram} at kvinner ikke hadde stemmerett ^{på} den tiden.

Han kom ^{til} kort ^{på} mange områder.

^{Av} ^{Heed} ^{onledem na} **hensyn** ^{til} sin mor, drog han tidlig hjem. ?

..... ^{Heed} ^{til} hensyn det spørsmålet så kan jeg fortelle deg

Han var ^{presvedem} overbevist ^{om} at han hadde rett.

Hun var ^{zartiv på} sjalu ^{på} sin mann.

Det fins ingen forklaring ^{av på} det.

Han betyr mye ^{for} meg.

..... ^{på} slutten var han helt klar.